كاپىرلارنى دوست تۇتۇشنى مەنئى قىلىش

﴿لَّا يَتَّخِذِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۖ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ فَلَيۡسَ مِنَ ٱللَّهِ فِي شَيۡءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُواْ مِنۡهُمۡ تُقَىٰةٗۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفۡسَهُۥۗ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلۡمَصِيرُ ٢٨ قُلۡ إِن تُخۡفُواْ مَا فِي صُدُورِكُمۡ أَوۡ تُبۡدُوهُ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ٢٩﴾

﴿مۆمىنلەر مۆمىنلەرنى قويۇپ كاپىرلارنى دوست تۇتمىسۇن، كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن، ئۇ اﷲ نىڭ دوستلۇقىغا ئېرىشەلمەيدۇ، ئۇلاردىن قورقۇپ دوستلۇق ئىزھار قىلىشىڭلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. اﷲ سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئازابىدىن قورقۇتىدۇ، ئاخىر قايتىدىغان جاي اﷲ نىڭ دەرگاھىدۇر. ئېيتقىنكى «(دىلىڭلاردىكىنى مەيلى يوشۇرۇڭلار، مەيلى ئاشكارىلاڭلار، اﷲ ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ. اﷲ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ. اﷲ ھەر نەرسىگە قادىردۇر»﴾.

ــ سۈرە ئال ئىمران 28 ــ، 29 ــ ئايەتلەر

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

أَوۡلِيَآءِ: (دوست)، بۇ سۆز «ۋەلىي» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، لۇغەتتە ياردەم بەرگۈچى، ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى ھەمكارلاشقۇچى دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

راغىب مۇنداق دەيدۇ: «باشقىلارنىڭ ئىشىغا ئىگىدارچىلىق قىلغان ھەممە ئادەم ۋەلىيدۇر. اﷲ تائالا مۇشۇ مەنىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اﷲ مۆمىنلەرنىڭ ئىگىسىدۇر﴾[1]. »[2]

تُقَىٰة: (قورقۇپ)، ئۇ «تەقىييەھ» مەنىسىدىكى سۆز تومۇرى بولۇپ، ئىنسانغا، ئۇنىڭ يامانلىق قىلىپ قېلىشىدىن ئېھتىيات قىلىپ ئۇنى ياخشى كۆرگەنلىكنى ئىزھار قىلىش مەنىسىدە كېلىدۇ.

ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: «بۇ سۆز ئېھتىيات قىلىش يۈزىسىدىن ياخشى كۆرگەنلىكنى ئىزھار قىلىش مەنىسىنى ئىپادىلەيدۇ. ئىنسان كاپىرلار بىلەن ياكى ئۇلارنىڭ

---

[1] سۈرە بەقەرە، 257 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ئىمام راغىب ئەسفەھانىنىڭ «ئەلمۇفرەدات فىي غەرىيبىل قۇرئان» ناملىق كىتابى، 533 ـ بەت.

ئارىسىدا بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. مۇشۇنداق چاغدا ئۇلارنى دىلىدا ياخشى كۆرۈپ ئەمەس، تىلىنىڭ ئۇچىدا ياخشى كۆرگەنلىكنى ئىپادىلەش بىلەن ئۇلارنىڭ يامانلىق يەتكۈزۈشىدىن ساقلانسا بولىدۇ.»[1]

ئايەت، ئەگەر كاپىرلارنىڭ يامانلىق قىلىشىدىن قورقساڭلار، ئۇلارنىڭ يامانلىقىدىن ۋە ئەزىيەتلىرىدىن ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن ئۇلارنى چىن دىلىڭلاردىن ئېتىقاد قىلىپ ئەمەس، تىلىڭلارنىڭ ئۇچىدا ياخشى كۆرگەنلىكىڭلارنى ئىزھار قىلساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ٱلْمَصِيرِ: (ئاخىرى قايتىدىغان جاي)، بۇ سۆز ئاخىرى قايتىدىغان جاي، قارارگاھ، دېگەن مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ. ئايەتتە، سىلەرنىڭ ئاخىرى قايتىدىغان جايىڭلار، قارارگاھىڭلار الله نىڭ دەرگاھىدۇر. ئاندىن الله سىلەرگە ئەمەللىڭلارغا قارىتا مۇكاپات ياكى جازا بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمي مەنىسى

ئۇلۇغ ئىگىمىز الله تائالا بۇ ئايەتلەردە مۆمىن بەندىلىرىنى ﴿كاپىرلارنى﴾ دوست تۇتۇشتىن ياكى ئۇلارغا دوستلۇق ۋە مۇھەببەت ئىزھار قىلىپ يېقىنلىشىشتىن ۋە ياكى تۇغقانلىق يا تونۇش بولغانلىق سەۋەبىدىن ئۇلارغا ساداقەت بىلدۈرۈشتىن توسىدۇ. چۈنكى، مۆمىنلەرنىڭ الله نىڭ دۈشمەنلىرىنى دوست تۇتۇشى لايىق ئەمەس. بىر ئىنساننىڭ الله تائالاغا بولغان مۇھەببىتى بىلەن ئۇنىڭ دۈشمەنلىرىگە بولغان مۇھەببىتىنى بىرلەشتۈرۈشى ئەقىلغا سىغىدىغان ئىش ئەمەس. چۈنكى، بۇ بىر - بىرىگە زىت كېلىدىغان ئىشتۇر. كىمكى الله نى دوست تۇتسا، ئۇنىڭ دۈشمەنلىرىنى دوست تۇتمايدۇ.

بىر مۇسۇلماننىڭ مۆمىنلەردىن باشقا كىشىلەرگە مۇھەببەت ئىزھار قىلىشى، مۆمىنلەرگە يامانلىق يېتىشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتىدىغان كاپىرلارنى ﴿دوست﴾ تۇتۇپ، ئۇلارغا ساداقەت بىلدۈرۈشى، ئۇلارنى ياخشى كۆرۈشى، مۆمىن قېرىنداشلىرىنى تاشلاپ قويۇپ ئۇلاردىن ياردەم تەلەپ قىلىشى دۇرۇس بولمايدۇ. ئىمان بىلەن كۇپرى ئارىسىدا نەسەب ۋە قويۇق ئالاقە بولمايدۇ. بۇ ئايىتى كەرىم مۆمىنلەرنى كاپىرلارنى دوست تۇتۇشتىن قورقىتىدۇ. پەقەت ئۇلارنىڭ يامانلىقىدىن ساقلىنىش، زىيان سېلىشىدىن يىراق تۇرۇش ياكى ئۇلاردىن زىيان يېتىپ قېلىشىدىن قورقۇش قاتارلىق زۆرۈرىيەت بولۇپ قالغان ئەھۋال ئاستىدا، ئۇلارغا بولغان دۈشمەنلىكنى ۋە يامان كۆرۈشنى ئىچىدە يوشۇرۇش شەرتى بىلەن ئۇلارنى دوست تۇتىدىغانلىقنى تىلىنىڭ ئۇچىدىلا ئىزھار قىلىسا دورۇس بولىدۇ.

[1] ئىمام ئەبۇ ھەييانىنىڭ: «ئەلبەھرۇل مۇھىيت» ناملىق تەپسىرى، 2 ـ جىلد، 423 ـ بەت.

www.munber.org

كېيىنكى ئايەت الله نىڭ ئەمىر پەرمانلىرىغا قارشى چىققان ۋە ئۇنىڭ دۈشمەنلىرىنى دوست تۇتقان كىشىنىڭ ناھايىتى چوڭ گۇناھ ئىشلىگەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

ئايەتلەرنىڭ ئىلگىرىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى

الله تائالا ئىلگىرىكى ئايەتلەردە ئۆزىنىڭ پادىشاھلارنىڭ پادىشاھى ئىكەنلىكىنى، خالىغان كىشىنى ئەزىز، خالىغان كىشىنى خار قىلىدىغانلىقىنى، بارلىق مەۋجۇداتلارنى ئۆزىنىڭ خاھىشى ۋە ئىرادىسى بويىچە ئىدارە قىلىدىغانلىقىنى، پادىشاھلىقنى كىمگە بېرىشنى خالىسا شۇنىڭغا بېرىشكە، خالىغان كىشىدىن ئۇنى تارتىۋېلىشقا قادىر ئىكەنلىكىنى، ئەزىز قىلىش ۋە خار قىلىش ئۆزىنىڭ قولىدا ئىكەنلىكىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، بۇ ئايەتلەردە مۆمىنلەرنى، الله نىڭ دۈشمەنلىرى بولغان كاپىرلارنىڭ قولىدىكى نەرسىنى تەمە قىلماستىن، الله نىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىنى قولغا كەلتۈرۈشكە رىغبەتلەنسۇن ئۈچۈن، الله نىڭ دۈشمەنلىرىنى دوست تۇتۇشتىن توسىدۇ.

نازىل بولۇش سەۋەبلىرى

1 - بۇ ئايىتى كەرىم بىر قىسىم مۆمىنلەر ھەققىدە نازىل بولغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ يەھۇدىيلاردىن دوستلىرى بار ئىدى. مۆمىنلەر ئۇلارنى ياخشى كۆرەتتى. بەزى ساھابىلار ئۇلارغا: يەھۇدىيلاردىن يىراق تۇرۇڭلار، ئۇلارنىڭ سىلەر ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن دىنىڭلاردا پىتنە چىقىرىپ سىلەرنى ئازدۇرۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۇلارنى دوست تۇتۇشتىن ھەزەر ئەيلەڭلار دەپ نەسىھەت قىلىشتى. لېكىن ئۇلار بۇ نەسىھەتكە قۇلاق سالماي، ئۇلارغا دوستلۇق بىلدۈرۈپ ۋە ئۇلارنى سىرداش تۇتۇپ قېلىۋەردى. ئاندىن: ﴿مۆمىنلەر مۆمىنلەرنى قويۇپ كاپىرلارنى دوست تۇتمىسۇن...﴾ دېگەن بۇ ئايىتى كەرىم نازىل بولدى[①].

2 - ئىمام قۇرتۇبى تەپسىرىدە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بۇ ئايەت ئۇبادە ئىبنى سامىت ئەنسارى بەدرىنىڭ ھەققىدە نازىل بولغان بولۇپ، ئۇنىڭ يەھۇدىيلاردىن ئىتتىپاقدىشى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خەندەك ئۇرۇشىغا چىققان چاغدا ئۇبادە ئۇنىڭغا: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! مەن بىلەن ئىتتىپاقداش بەش يۈز يەھۇدىي بار، مەن ئۇلارنىڭ مەن بىلەن بىللە ئۇرۇشقا چىقىشىنى مۇۋاپىق دەپ قارايمەن، مەن ئۇلاردىن دۈشمەنگە قارشى ياردەم ئېلىشنى ئۈمىد

[①] ئىمام تەبەرىنىڭ «جامىئۇل بەيان» ناملىق تەپسىرى، 3 - جىلد، 228 - بەت.

قىلىمەن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن الله تائالا: ﴿مۆمىنلەر مۆمىنلەرنى قويۇپ كاپىرلارنى دوست تۇتمىسۇن...﴾ دېگەن ئايەتنى نازىل قىلدى.»

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ الله تائالانىڭ: كىمكى مۆمىنلەرنى قويۇپ كاپىرلارنى دوست تۇتىدىكەن، دېگەن سۆزىنىڭ ئورنىغا ﴿كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن﴾ دەپ قىسقا ئىبارەت قوللىنىشى جۈملىنى ئىخچام قىلىشنى، كاپىرلارنى دوست تۇتۇشنى تىلغا ئېلىشنىڭ يىرگىنچلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈشنى ۋە بۇ قىلمىشنى سەت كۆرسىتىشنى مەقسەت قىلىدۇ. كاپىرلارنى دوست تۇتۇش الله نىڭ دەرگاھىدا ئەڭ قەبىھ ئىشلاردىن بىرىدۇر.

2 ـ الله تائالانىڭ: ﴿ئۇلاردىن قورقۇپ دوستلۇق ئىزھار قىلىشىڭلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا﴾ دېگەن سۆزىدە خىتابنى ئۈچىنچى شەخستىن ئىككىنچى شەخسكە قارىتىش ئۇسلۇبى بار. ئەگەر جۈملە ئالدىنقى ئۇسلۇبتا بايان قىلىنسا، ئەلۋەتتە: ئۇلاردىن قورقۇپ دوستلۇق ئىزھار قىلسا، دېيىلگەن بولاتتى.

كاپىرلارنى دوست تۇتۇشنىڭ ھاراملىقىنى كۆرسىتىدىغان ئايەتلەر:

كاپىرلارنى دوست تۇتۇشنىڭ ھاراملىقى ھەققىدە بىز بايان قىلغان بۇ ئايەتكە مەنىداش يەنە نۇرغۇن ئايەتلەر نازىل بولغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئەھلى كىتابقا خاس، يەنە بەزىلىرى مۇشرىكلارغىمۇ ئامىمباپتۇر. بىز تۆۋەندە بۇ ئايەتلەردىن بىرقانچىنى بايان قىلىش بىلەن كۇپايىلىنىمىز:

1 ـ الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۆمىنلەر! يەھۇدىي ۋە ناسارالارنى دوست تۇتماڭلار. ئۇلار بىر ـ بىرىنى دوست تۇتىدۇ. سىلەردىن كىمكى ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇمۇ ئەنە شۇلاردىن سانىلىدۇ. الله زالىم قەۋمنى ھەققەتەن ھىدايەت قىلمايدۇ﴾[1].

2 ـ الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۆمىنلەر، مېنىڭ دۈشمىنىمنى ۋە سىلەرنىڭ دۈشمىنىڭلارنى دوست تۇتماڭلار، ئۇلار سىلەرگە كەلگەن ھەقىقەتنى (يەنى ئىسلامنى، قۇرئاننى) ئىنكار قىلغان تۇرسا، ئۇلارغا دوستلۇق يەتكۈزىسىلەر﴾[2].

3 ـ الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۆمىنلەر! سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن دىنىڭلارنى مەسخىرە ۋە ئويۇنچۇق قىلغانلارنى ۋە كاپىرلارنى دوست قىلىۋالماڭلار. ئەگەر (ھەقىقىي) مۆمىن بولساڭلار، الله دىن قورقۇڭلار﴾[3].

[1] سۈرە مائىدە، 51 ـ ئايەت.
[2] سۈرە مۇمتەھىنە، 1 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە مائىدە، 57 ـ ئايەت.

www.munber.org

4 ـ اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۆمىنلەر! ئۆزەڭلاردىن بولمىغانلارنى (يەنى مۇناپىقلارنى) سىرداش قىلىۋالماڭلار، ئۇلار سىلەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىشتا بوشاڭلىق قىلىپ قالمايدۇ. ئۇلار سىلەرنىڭ مۇشەققەتتە قېلىشىڭلارنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىكى ئېغىزلىرىدىن مەلۇم بولۇپ تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرىدا يوشۇرۇغان دۈشمەنلىكى تېخىمۇ چوڭدۇر. شۈبھىسىزكى، ئەگەر چۈشىنىدىغان بولساڭلار، سىلەرگە نۇرغۇن ئايەتلەرنى بايان قىلدۇق﴾[1].

5 ـ اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللہ قا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قەۋمنىڭ اللہ بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقانلارنى ـ ئۇلارنىڭ ئاتىلىرى، ئوغۇللىرى، يا قېرىنداشلىرى، يا ئۇرۇق ـ تۇققانلىرى بولغان تەقدىردىمۇ ـ دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمەيسەن (يەنى ئۇلارنى دوست تۇتۇشى مۇمكىن ئەمەس)﴾[2].

شەرئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

ئۇرۇشتا كاپىرلاردىن ياردەم سوراشنىڭ ھۆكمى نېمە؟

ئۇرۇشتا كاپىرلاردىن ياردەم سوراشنىڭ دۇرۇسلىقى ھەققىدە فىقھشۇناسلار مۇنداق ئىككى خىل قاراشقا كەلگەن:

1 ـ مالىكى مەزھەبىدىكىلەر: بۇ ئايەتى كەرىمنىڭ زاھىرى مەنىسىگە ئەمەل قىلغان ئاساستا ئۇرۇشتا كاپىرلاردىن ياردەم تەلەپ قىلىشقا بولمايدۇ، دەپ قارايدۇ. ئۇلار بۇ قارىشىغا ئۇبادە ئىبنى سامىتنىڭ ۋەقەلىكىنى دەلىل قىلىدۇ. ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبىمۇ ئۇنى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئۇلار يەنە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنغان مۇنۇ ھەدىسنى دەلىل قىلىدۇ: مۇشرىكلاردىن باتۇر ۋە يۈرەكلىك بىر ئادەم بەدىر ئۇرۇشىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭدىن ئۇنىڭ سېپىدە تۇرۇپ ئۇرۇش قىلىشقا رۇخسەت سورىغاندا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «سەن قايتىپ كەتكىن، مەن مۇشرىكتىن ھەرگىز ياردەم سورىمايمەن» دەيدۇ.

2 ـ شافىئىي، ھەنبەلى ۋە ھەنەفى مەزھەبىدىكىلەردىن ئىبارەت كۆپچىلىك ئۆلىمالار مۇنداق دەيدۇ: «موھتاج بولۇپ قېلىش، ئىشەنچلىك بولۇشتىن ئىبارەت ئىككى شەرت ئاستىدا كاپىرلاردىن ياردەم ئېلىشقا بولىدۇ.» ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بۇ قارىشىغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەمەلىي ھەرىكىتىنى دەلىل قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەنى قەينۇقا يەھۇدىيلىرىدىن ياردەم ئالغان ۋە ئۇلارغا غەنىمەتتىن تەقسىم قىلىپ بەرگەن.

[1] سۈرە ئال ئىمران، 118 ـ ئايەت.
[2] سۈرە مۇجادەلە، 22 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە ھەۋازىن ئۇرۇشىدا سەفۋان ئىبنى ئۇمەييەدىن ياردەم ئالغان. مانا بۇ كاپىرلاردىن ياردەم ئېلىشنىڭ دۇرۇسلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇلار مالىكى مەزھىبىدىكىلەرنىڭ دەلىللىرىگە رەددىيە بېرىشتە مۇنداق دەيدۇ: «ئۇ دەلىلنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەمەلىي ھەرىكىتى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ.»

ئۇلاردىن بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: «مالىكى مەزھىبىدىكىلەر بايان قىلغان دەلىللەر كاپىرلارغا موھتاج بولۇپ قالمىغان ياكى ئۇلار ئىشەنچلىك بولمىغان ئەھۋالغا قارىتىلىدۇ. ئەينى چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا ئىشەنمىگەن بولۇشى مۇمكىن.»

بۇ ئاخىرقى قاراش ئارقىلىق كاپىرلاردىن ياردەم سوراشنىڭ مەنئى قىلىنغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەر بىلەن ياردەم سوراشنىڭ دۇرۇسلىقىنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەرنى بىرلەشتۈرگىلى بولىدۇ.

ئىككىنچى ھۆكۈم

قورقۇشنىڭ مەنىسى نېمە؟ ئۇنىڭ ھۆكمىچۇ؟

ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: «ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان قورقۇش شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، ئىنسان ئۆلۈم تەھدىتى ئاستىدا كۇپۇرلۇقنى تىلىنىڭ ئۇچىدا ئىزھار قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇنىڭ قەلبى ئىمان بىلەن مۇستەھكەمدۇر. شۇنداق قىلسا ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالىدۇ ۋە گۇناھكار بولمايدۇ.»

بەزى ئۆلىمالار بۇ قورقۇشنى مۇنداق تەرىپ قىلىدۇ: بۇ، جاننى ۋە پۇل ـ مالنى دۈشمەنلەرنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن قورقۇپ، چىن دىلىدىن ئەمەس، تىلىنىڭ ئۇچىدا دوستلۇق ئىزھار قىلىشنى كۆرسىتىدۇ.

جەسساس «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: بۇ ئايەت ئۆلۈم خەۋپى ئاستىدا كۇپۇرلۇقنى ئىزھار قىلىشنىڭ دۇرۇسلىقىنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ ئايەت اللە تائالانىڭ: ﴿كىمكى اللە قا ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن ئىماندىن يېنىۋالسا، ــ قەلبى ئىمان بىلەن مۇستەھكەم تۇرسىمۇ مەجبۇرلاش ئاستىدا (ئاغزىدىلا) ئىماندىن يانغانلىقىنى بىلدۈرگەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا ــ كۇفرى بىلەن كۆڭلى ئازادە بولسا (يەنى ئىختىيارىي يوسۇندا مۇرتەد بولغان بولسا)، ئۇ اللە نىڭ غەزىپىگە دۇچار بولىدۇ ۋە چوڭ ئازابقا قالىدۇ﴾[1] دېگەن سۆزىگە ئوخشايدۇ.

بۇنىڭغا ئوخشاش قورقۇشنى ئىپادىلەش اللە تائالا تەرىپىدىن بېرىلگەن رۇخسەتتۇر، لېكىن ۋاجىپ ئەمەس. بەلكى مۇنداق قورقۇشنى تەرك ئېتىش تېخىمۇ ئەۋزەلدۇر. بىزنىڭ مەزھىبىمىزدىكىلەر كۇفرىغا مەجبۇرلانغان، لېكىن كۇفرى سۆزنى قىلىشنى رەت قىلغان،

---

[1] سۈرە نەھل، 106 ـ ئايەت.

www.munber.org

نەتىجىدە ئۆلتۈرۈلگەن كىشى ھەققىدە: «ئۇنىڭ كۇفرىنى ئىزھار قىلماي ئۆلۈپ كەتكىنى تېخىمۇ ئەۋزەلدۇر» دەيدۇ.

مۇشرىكلار خۇبەيب ئىبنى ئەدىينى تۇتىۋالغاندا ئۇ مۇنداق قورقۇش يولىنى تۇتمىدى. نەتىجىدە ئۆلتۈرۈلدى. ئۇ مۇسۇلمانلارنىڭ قارىشىدا ئەممار ئىبنى ياسىردىن ئەۋزەل دەپ قارالدى. چۈنكى، ئەممار ئۆلۈمدىن قورقۇپ كۇفرىنى ئىزھار قىلغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەمماردىن بۇ ھەقتە سوراپ: «قەلبىڭدە قانداق تۇيغۇ ھېس قىلدىڭ؟» دېگەندە، ئۇ: ئىمان بىلەن مۇستەھكەم ھېس قىلدىم، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇلار يەنە شۇنداق قىلسا، سەنمۇ يەنە شۇنداق قىلغىن» دەيدۇ. بۇ ھۆكۈم رۇخسەت يولى ئاساسىدا يولغا قويۇلدى.»①

مۇسەيلىمە كەززابنىڭ بەزى ساھابىلەر بىلەن بولغان ۋەقەلىكى

رىۋايەت قىلىنىشىچە، مۇسەيلىمە كەززاب پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن ئىككى ئادەمنى تۇتىۋېلىپ، ئۇلارنىڭ بىرىگە: مۇھەممەدنىڭ الله نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرەمسەن؟ دەيدۇ. ئۇ: ھەئە، دەيدۇ. مۇسەيلىمە كەززاب: مېنىڭ الله نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىمگە گۇۋاھلىق بېرەمسەن؟ دەيدۇ. ئۇ: ھەئە، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن مۇسەيلىمە كەززاب ئۇنى قويۇپ بېرىدۇ. ئاندىن يەنە بىر ئادەمنى چاقىرىپ: مۇھەممەدنىڭ الله نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرەمسەن؟ دەيدۇ. ئۇ: ھەئە، دەيدۇ. مۇسەيلىمە كەززاب: مېنىڭ الله نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىمگە گۇۋاھلىق بېرەمسەن؟ دەيدۇ. ئۇ ئۈچ قېتىم: مەن سېنىڭ سۆزىڭنى تىڭشىمايمەن، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن مۇسەيلىمە كەززاب ئۇنىڭ كاللىسىنى ئالىدۇ. ئاندىن بۇ خەۋەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېتىپ بارىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۆلتۈرۈلگۈچى بۇ ئادەم راستچىللىقى ۋە ئىشەنچىسى ئۈستىدە ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ، ئۇ ئەۋزەل يولنى تۇتۇپتۇ. ئۇنىڭغا مۇبارەك بولسۇن! يەنە بىر ئادەم بولسا الله نىڭ رۇخسىتىنى قوبۇل قىلىپتۇ، ئۇ جازاغا تارتىلمايدۇ» دەيدۇ.

ئۈچىنچى ھۆكۈم

كاپىرنى مۇسۇلمانلارنىڭ ئىشلىرىغا ئىگە قىلىپ ئىشلىتىش دۇرۇس بولامدۇ؟

بەزى ئۆلىمالار بۇ ئايەتنى كەرىمنى كاپىرلارنى مۇسۇلمانلارنىڭ ئىشلىرىدىن ھېچ بىر ئىشقا ئىگە قىلىپ ئىشلىتىشنىڭ، شۇنداقلا ئۇلارنى ئىشچىلىقتا ۋە خىزمەتچىلىككە سېلىشنىڭ دۇرۇس ئەمەسلىكى ئۈچۈن دەلىل قىلىدۇ. ھەمدە ئۇلارغا سورۇنلاردا ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلدۈرۈش، ئۇلار كەلگەندە ئورنىدىن تۇرۇش دۇرۇس بولمايدۇ. ئورنىدىن تۇرۇش ھۆرمەت بىلدۈرگەنلىكنىڭ ئۇچۇق دەلىلىدۇر. بىز ئۇلارنى كەمسىتىشكە بۇيرۇلدۇق.

① ئىمام جەسساسنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 2 ـ جىلد، 11 ـ بەت.

﴿مۇشرىكلار (الله نى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئېتىقادى بۇزۇق بولغانلىقلىرى ئۈچۈن) پەقەت نىجىستۇر﴾[1].

ئىبنۇل ئەرەبى مۇنداق دەيدۇ: «ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى يەمەندە بىر زىممىنى كاتىپ قىلىپ ئىشلەتكەن ئىدى. ئۆمەر ئىبنى خەتتاب ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىنى زىممىدىن ياردەم تەلەپ قىلىشتىن توسۇپ، ئۇنى ئۇ زىممىنى خىزمىتىدىن بوشىتىۋېتىشكە بۇيرۇدى.»

جەسساس مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئايەت ۋە بۇنىڭغا ئوخشاش ئايەتلەر كاپىرنىڭ ھېچقانداق بىر ئىشتا مۇسۇلمانلارغا ئىگىدارچىلىق قىلالمايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر كاپىرنىڭ كىچىك مۇسۇلمان ئوغلى بولۇپ، ئۇ ئانىسىنىڭ مۇسۇلمان بولۇشى بىلەن مۇسۇلمان بولغان بولسا، ئۇ كاپىر ئۇ بالىنىڭ ھېچقانداق ئىشىنى ئىدارە قىلىشتا، نە ئۆيلەش، نە باشقا ئىشلىرىدا ئۇنىڭغا ئىگىدارچىلىق قىلالمايدۇ. بۇ، مۇسۇلماننىڭ جىنايىتى ئۈچۈن تۆلەيدىغان دىيەتنى زىممىنىڭ تۆلىشىپ بەرمەيدىغانلىقىنى، زىممىنىڭ جىنايىتى ئۈچۈن تۆلەيدىغان دىيەتنى مۇسۇلماننىڭمۇ تۆلىشىپ بەرمەيمەيدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئىگىدارچىلىق قىلىش، ياردەم بېرىش ۋە ھەمكارلىششقا ئالاقىدار ئىشتۇر.»

بۇ قاراشنى الله تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىمۇ كۈچلەندۈرىدۇ ۋە تەكىتلەيدۇ: ﴿الله كاپىرلارغا ھەرگىز مۆمىنلەرگە قارشى يول بەرمەيدۇ﴾[2].

تۆتىنچى ھۆكۈم

ئېھتىياتسىزلىقتىن يۇزىسىدىن يامان ۋە بۇزۇق كىشىلەرنى تىلىنىڭ ئۈچىدا ياخشى كۆرگەنلىكنى ئىپادىلەشنىڭ ھۆكمى نېمە؟

ئېھتىيات يۈزىسىدىن يامان ۋە بۇزۇق كىشىلەرنى تىلىنىڭ ئۈچىدا ياخشى كۆرگەنلىكنى ئىپادىلەش دۇرۇس بولىدۇ. بۇ ھارام قىلىنغان دوستلۇققا كىرمەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پاسىق ۋە بۇزۇق كىشىلەرنى ياخشى كۆرگەندەك قىلىپ قوياتتى. ئۇ مۇنداق دەيتتى: «بىز بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ يۈزلىرىگە چىراي ئېچىپ باقىمىز، لېكىن دىللىرىمىز ئۇلارغا لەنەت ئوقۇيدۇ.»

بەزى ئۆلىمالار مۇنداق دەيدۇ: «ئېھتىيات يۈزىسىدىن يامان ۋە بۇزۇق كىشىلەرنى تىلىنىڭ ئۈچىدا ياخشى كۆرگەنلىكنى ئىپادىلەش باشقىلارغا زىيان ئېلىپ كەلمىسە، شۇنداقلا دىنىنىڭ ئاساسلىرىغا خىلاپ بولمىسا، دۇرۇس بولىدۇ. ئەگەر ئۇ، ئادەم ئۆلتۈرۈش، ئوغرىلىق قىلىش ۋە يالغان گۇۋاھلىق بېرىش قاتارلىقلارغا ئوخشاش، باشقىلارغا زىيان

---

[1] سۈرە تەۋبە، 28 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە نىسا، 141 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئېلىپ كەلسە، ھەرگىز دۇرۇس بولمايدۇ. ﴿اللّٰه خالىغان كىشىنى توغرا يولغا باشلايدۇ﴾[1].»

ئايەتلەر كۆرسەتكەن ئەھمىيەتلىك نۇقتىلار

1 ـ كاپىرلارنى دوست تۇتۇش، ياخشى كۆرۈش ۋە ئۇلارغا مۇھەببەت ئىزھار قىلىش اللّٰه نىڭ شەرىئىتىدە ھارامدۇر.

2 ـ جانغا ياكى مالغا خەۋپ يېتىدىغان ۋە ياكى ئابرۇيغا قاتتىق تەسىر يېتىدىغان ئەھۋال ئاستىدا كاپىرلارنى ياخشى كۆرىدىغانلىقنى تىلدا ئىپادىلەش دۇرۇستۇر.

3 ـ ئىنسان مەجبۇرلانغان ئەھۋال ئاستىدا كۇفرىغا ياتىدىغان سۆزنى قىلسا دۇرۇس بولىدۇ، لېكىن قەلبىنىڭ ئىماندا مۇستەھكەم بولۇشى شەرت قىلىنىدۇ.

4 ـ مۆمىن بىلەن كاپىرنىڭ ئارىسىدا ئىگىدارچىلىق قىلىش ياكى ياردەم بېرىش ۋە ياكى مىراسخورلۇق قىلىش ئالاقىسى يوق. چۈنكى، ئىمان كۇفرىغا زىت كېلىدۇ.

5 ـ اللّٰه تائالا دىللارغا يوشۇرغان نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭغا بەندىلىرىنىڭ ئىشلىرىدىن ھېچ نەرسە مەخپىي قالمايدۇ.

[1] سۈرە بەقەرە، 213 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.